

Деградація еліт і криза моралі у сучасному світі початку XXI століття

Віктор БЕДЬ,

доктор богословських наук, доктор юридичних наук, професор

м. Ужгород, 27 листопада 2025 р.

Цивілізаційна криза і втрата морального центру

Світ увійшов у XXI століття не як у добу духовного зростання, мудрості й гуманізму, а як у фазу глибокої цивілізаційної та моральної кризи. Декларації про «демократію», «прогрес», «права людини», «національні інтереси», «захист національних меншин», «боротьбу з міграцією», «протидію глобалізму» чи «стримування розширення НАТО» дедалі частіше приховують не служіння людині, а брехню, цинізм, маніпуляції, корупцію та жадобу влади.

У глобальній політичній практиці ми бачимо одну й ту саму закономірність: під виглядом політики, що нібито захищає народ, дедалі частіше реалізуються інтереси правлячих кланів, корпоративних груп та так званих «еліт», які давно втратили духовний і моральний центр. Сучасні політичні, економічні та медійні середовища у багатьох країнах світу — від демократичних до авторитарних — перестали мислити категоріями служіння, відповідальності та совісті.

Тенденція нікчемності еліт стала глобальною

І хоча вона проявляється по-різному у США, Китаї, Росії, Україні, країнах Європейського Союзу та на Близькому і Середньому Сході, — її наслідки всюди однакові:

- деградація моральності, знецінення людської гідності, руйнування інститутів, відхід від правди і права, знецінення верховенства права, зростання насильства, знищення державності, внутрішні кризи і зовнішні війни.

У цій глобальній картині особливо виразним є український вимір. Україна — моя країна, але водночас і лакмусовий папірець сучасного світу. Російсько-українська війна 2014–2025 років — це не просто агресія однієї держави проти іншої. Це — фактично гібридна Третя світова війна, яка стала викликом для всього світового правопорядку, міжнародного права й самої ідеї цивілізованого співжиття між народами.

Ця війна виявила слабкість не лише російського режиму, який зневажає людське життя, свободу і правду, а й слабкість західних демократій, міжнародних інституцій, церковних структур і значної частини світових еліт, що виявилися нездатними належним чином виконувати свої повноваження в системі державного та міждержавного управління, добросовісно і професійно здійснювати функції політичної влади, назвати зло злом та захистити невинних, забезпечити дотримання й реалізацію фундаментальних норм міжнародного права та конституційних гарантій прав і свобод людини й громадянина.

Водночас Україна показала, що істинна еліта — це не політичні угруповання, а народ, який здатен жертвувати заради свободи, правди й людяності. І ця різниця між справжнім служінням і політичною нікчемністю сьогодні стала очевидною всьому світу.

За красивими гаслами сучасної політики дедалі частіше стоять:

- непомірна жадоба влади;
- приватизація державних ресурсів і національних багатств;
- корупція як норма;
- маніпуляція свідомістю через медіа й цифрові технології;
- технологічний популізм;
- підміна правди вигодою;
- виправдання агресії «історичними» чи «геополітичними» інтересами, що зазвичай базуються на неправдивій, штучно сконструйованій та інспірованій пропаганді;
- використання релігії як інструмента політичного впливу, маніпуляції свідомістю, зомбування та штучного розділення людей;
- організація чи підтримка війн під псевдодипломатичними та псевдоморальними прикриттями.

В Україні ці механізми також проявилися в повній мірі.

І це додатково підсилює нашу відповідальність у правдивому аналізі: деградація еліт — це не лише світова проблема, а й наша внутрішня рана, що відкрилася під час війни з особливою гостротою.

Саме тому російсько-українська війна стала не лише політичним чи територіальним міждержавним конфліктом, а й духовно-цивілізаційним дзеркалом, у якому світ бачить власну моральну вразливість і справжню ціну своїх еліт. Її уроки показують: будь-яке суспільство приречене на занепад тоді,

коли його еліта відривається від моральних засад, а політика перетворюється на бізнес, торг, маніпуляцію або прикриття для злочину й безкарності.

Сьогодні, у XXI столітті, світ опинився в ситуації, коли головна загроза цивілізації полягає не лише у війнах чи диктаторах, а у глобальній моральній деградації еліт — політичних, фінансових, церковних, медійних — які втратили духовний стрижень, відповідальність перед народами та здатність відрізнити правду від вигоди, а служіння — від владарювання.

Симптоми моральної катастрофи: еліта без честі

Сучасні еліти — політичні, фінансові, медійні, а подекуди й церковні — дедалі частіше перестають бути носіями моральності, духовної відповідальності та інтелектуальної чесності. Вони нагадують не провідників суспільства, а його заможну, гучну, але внутрішньо порожню периферію.

У багатьох країнах світу — від Сполучених Штатів і країн Європейського Союзу до Китаю, Росії, України та держав Близького Сходу — спостерігається однакова закономірність: еліта відривається від людей, від правди, від морального обов'язку, і замість служіння починає обслуговувати власні інтереси або інтереси закритих корпоративних груп.

Політика дедалі більше перетворюється на союз влади й капіталу, де бізнес фінансує політику, політика захищає бізнес, а народ використовується як ресурс — для легітимізації рішень, що не мають нічого спільного ні зі свободою, ні з правами людини, ні з розвитком держави.

- Верховенство права у такій системі замінюється красивою декларацією.
- Закон стає інструментом сильного проти слабкого.
- Корупція — нормою.
- Зневага до людини — буденністю.

У такому світі «успішність» вимірюється не чесністю чи служінням, а масштабом впливу, прихованого збагачення та можливістю уникати відповідальності.

Український вимір також не є винятком із цієї світової закономірності. Частина нашої політичної верхівки за роки незалежності повторила ті самі моделі популізму, корупції та безкарності, які ми бачимо в інших країнах.

І хоча Україна водночас має й унікальне духовне ядро, яке проявилось під час війни, — проблема деградації еліт, їхньої безвідповідальності, моральної сліпоти та випадків відвертого запроданства є для нас так само болючою й небезпечною, як і для всього світу, а в умовах російсько-української війни — ще небезпечнішою та руйнівнішою.

Брак честі в еліт — це не просто людський недолік. Це симптом глобальної моральної й духовної катастрофи, яка підриває основи цивілізації, перетворює політику на інструмент маніпуляції, релігію — на ідеологічний декор, медіа — на засіб психологічної обробки, а людину — на об'єкт впливу, а не суб'єкт свободи.

Біблія застерігала про це ще тисячоліття тому:

- *«Горе тим, що зло називають добром, а добро — злом; що ставлять темряву за світло, а світло — за темряву; що гірке вважають солодким, а солодке — гірким». (Іс., 5:20) [1]*

Ці слова стосуються не лише особистої поведінки, а передусім — духовного збою цілих народів, інститутів і держав, коли моральні орієнтири зміщуються, а правду витісняють вигода й страх.

Саме така підміна добра злом і зла добром стала характерною ознакою сучасної глобальної політики, економіки, медіа, а часто й релігійних структур. Коли еліти втрачають здатність розрізняти правду і брехню, коли моральність підмінюється «доцільністю», а служіння — «ефективністю», тоді суспільство неминуче входить у фазу духовної і цивілізаційної катастрофи.

Саме так починається глибока цивілізаційна хвороба, коли еліта перестає бути голосом совісті, а перетворюється на носія вигоди, страху, пропаганди та корисливих інтересів. Там, де духовно хвора еліта задає тон життю держави, суспільство рухається у бік моральної прірви, корупції, деградації й війни — навіть тоді, коли зовні демонструє економічне зростання чи технологічний прогрес [2].

У цьому сенсі проблема деградації еліт не є локальною або специфічною лише для авторитарних країн. Вона проявляється у США, Китаї, Росії, Україні, країнах Європейського Союзу та на Близькому і Середньому Сході — по-різному на поверхні, але однаково руйнівні за наслідками. Втрата морального центру стає загрозою для національної безпеки, міжнародного правопорядку, людяності та майбутнього самої цивілізації.

Політична деградація: від лідерства до технологічної маніпуляції

Політичні лідери нового типу — від Путіна й Лукашенка до Орбана, Фіцо, Трампа, Нетаньягу, Сі Цзіньпіна, а також Андрея Бабіша в Чехії, Кароля Навроцького в Польщі та багатьох інших представників подібних політичних течій — стали символами глобального тренду: заміни моральності на технічну спритність, правди — на піар, совісті — на цинізм.

Вони апелюють до «волі народу», але використовують народ як інструмент легітимації власної жадоби до влади, неконтрольованого збагачення, публічного самолюбівання й нав'язування суспільству авторитарних або квазидемократичних моделей управління.

Вони говорять мовою «безпеки» та «стабільності», але за цією риторикою приховано будівництво систем страху, контролю, підпорядкування й залежності. Вони оперують поняттям «успіху», але цей «успіх» ґрунтується на руйнуванні правди, культури, духовності, людської гідності й самого людського життя.

Сучасний світ усе частіше плутає силу з агресією, а професіоналізм — з умінням маніпулювати.

Те, що подається як «ефективність», дуже часто є моральною деформацією.

Професіоналізм без морального виміру — це не компетентність, а технологічна злочинність, яка лише поглиблює хвороби суспільства та пришвидшує його цивілізаційний занепад.

Особливо болючим і сороміцьким є те, що прояви цієї деградації ми бачимо і в Україні — навіть у час смертельної російсько-української війни (2014–2025). Скандали з корупцією в оборонній та енергетичній сферах, розкрадання гуманітарних і військових ресурсів, встановлення небачених мільйонних виплат для так званих топ-управлінців на тлі жебрацьких зарплат і пенсій більшості громадян, призначення на посади за відданість та особисті зв'язки замість компетентності й патріотизму, а також непоодинокі факти запродавства, державної зради та свідомої співпраці окремих представників політичних та економічних еліт з державою-агресором — Російською Федерацією, а подекуди й іншими вороже налаштованими до України країнами та їх авторитарними режимами, — усе це завдає Україні не лише внутрішніх руйнувань, а й підриває міжнародну довіру, репутацію та зовнішню підтримку нашої держави.

У той час, коли мільйони українців жертвують життям, свободою, здоров'ям і добробутом, будь-яка корупція або паразитування на війні є не лише юридичним злочином, а й злочином моральним, злочином проти народу, армії, держави та самої ідеї української свободи.

Це — одна з найнебезпечніших форм внутрішньої деградації, яка працює на користь агресора і підсилює його гібридний вплив.

У результаті внутрішньодержавна й глобальна політика дедалі частіше нагадує медійний театр, у якому головні ролі виконують актори, пропагандисти й популісти — яскраві, шумні, але духовно порожні. Їхня красномовність приховує відсутність честі, совісті, інтелекту, освіти та відповідальності.

Політика перетворюється на арену маніпуляцій, у якій:

- вигода замінює істину;
- рейтинг замінює відповідальність;
- сила замінює закон;
- а влада замінює служіння.

Іван Франко ще ХІХ столітті попереджав у своїх поетичних і публіцистичних творах:

- *«Лиш боротись — значить жить!»* [3],

а також наголошував, що

- *«Найбільша нужда — се нужда моральна»* [4].

Ці слова сьогодні звучать як вирок політичному світу ХХІ століття.

Вміння брехати й маніпулювати вважається «професіоналізмом», але це — ознака духовної деградації, яка руйнує державу та людську душу.

Людина, позбавлена духовності й моральності, перестає бути особистістю та перетворюється на духовно спустошену біологічну істоту, керовану інстинктами страху, вигоди, самолюбства й похоті. Така людина стає легкою здобиччю для демагогів, пропагандистів і маніпуляторів.

А коли духовно порожні люди, неспроможні до моральної відповідальності, приходять до влади — шляхом популізму, інформаційного тиску, підкупу або олігархічних домовленостей — вони перетворюються на злочинців у владних кабінетах, які ведуть державу не до розвитку, а до руїни, хаосу, деградації й провалля антигуманності.

Російсько-українська війна як гібридна Третя світова

Російська агресія проти України — це не локальна війна і не звичайне міждержавне протистояння. Це — початок гібридної Третьої світової війни, у межах якої зіткнулися два засадничо різні цивілізаційні полюси:

- світ свободи, гідності, духовності, права й правди;
- і світ страху, імперської брехні, денационалізації, насильства й духовної смерті.

Україна стала не лише географічним фронтом, а моральним рубежем людства. Саме тут вирішується питання: чи залишиться світ здатним називати зло злом, чи остаточно стане жертвою політичної брехні, подвійних стандартів і геополітичного торгу.

Ця війна оголила драматичну істину:

- демократії можуть виявитися слабкими, якщо втрачають дух, сміливість і моральний обов'язок стати на захист правди й справедливості;
- міжнародні інституції можуть роками “висловлювати занепокоєння”, поки щодня гинуть діти, жінки, молодь і літні люди;
- дипломати можуть торгувати жертвами, наче товарами на ринку;
- церковні лідери можуть приховувати безсилля під псевдо-нейтралітетом, цитуючи Писання замість того, щоб назвати злочин — злочином;
- цілі народи можуть звикнути до війни, спостерігаючи за масовими звірствами так, ніби це лише інформаційний фон.

Саме тому російсько-українська війна (2014–2025) є не просто національною трагедією України, а духовно-цивілізаційним вододілом XXI століття.

На прикладі України світ бачить, чи здатен він ще розрізняти добро і зло, чи остаточно деградував до стану, коли вигода, страх і політична доцільність цінуються більше, ніж правда, гідність і людське життя.

Тарас Шевченко пророче писав:

- *«Борітеся — поборете, вам Бог помагає!» [5].*

Це не просто поезія — це духовний код українського опору, який протистоїть як фізичній агресії, так і глобальній деградації людських цінностей.

Світ, що боїться назвати злочин злочином, виявляється неспроможним духовно і морально. Міжнародні організації, провідні держави, релігійні центри

та їх лідери роками обмежувалися дипломатичним «занепокоєнням», поки гинули українські діти, їхні матері, поки руйнувалися міста і тисячі людських доль.

Це — ще одне свідчення глобальної моральної кризи.

Водночас російсько-українська війна показала, що український народ і українські воїни стали тим моральним дзеркалом, у якому весь світ бачить себе без прикрас:

- хто здатен стояти за правду;
- хто обирає вигоду;
- хто допомагає;
- хто торгує чужою кров'ю;
- хто зберіг совість;
- хто давно її втратив.

Саме через це війна в Україні стала центральним вузлом світової боротьби між цивілізацією і варварством.

Вона також вписана в загальний ряд інших сучасних воєн ХХІ століття, які виникають через деградацію еліт, зневагу до людського життя та руйнування міжнародного правопорядку:

- війна в Сирії;
- масові вбивства та гуманітарна катастрофа в Ємені;
- війна та постійна ескалація в Ізраїль–Палестині;
- війна в Нагірному Карабаху;
- російські агресії проти Грузії та Молдови;
- конфлікти та етнічні чистки в Судані й Ефіопії;
- системні китайські репресії проти уйгурів;
- тоталітарна агресивність і воєнна загроза з боку Північної Кореї;
- та десятки «забутих» воєн і збройних конфліктів в Африці, що часто лишаються поза увагою світових медіа і дипломатії.

Всі ці трагедії мають спільну основу:

- морально сліпі еліти, що ставлять владу, збагачення і геополітичні фантазії вище за людське життя.

Російсько-українська війна стала не лише найбільшою трагедією Європи після 1945 року, а й моральним судом над світовим порядком, який показав:

- хто стоїть за людяність — а хто стоїть за вигоду;
- хто захищає життя — а хто торгує смертю;
- хто є елітою — а хто лише носить її титул.

Самопожертва і духовна висота української нації

Українська нація вже понад одинадцять років платить найвищу ціну за свободу — життям, кров'ю, зруйнованими містами й селами, скаліченими долями та мільйонами людських трагедій.

Це не просто оборона території — це боротьба за саме право людства залишатися людяним.

На цьому тлі українська нація постала одним із найпотужніших моральних і духовних аргументів сучасності. Український воїн, українська мати, волонтер, медик, учитель, рятувальник, українська дитина, яка навчається під звуки сирен, — усі вони стали живою відповіддю на питання, чи зберіг людський рід здатність до гідності, жертвовності, вірності, любові та істини.

Ця жертвовність стала моральним одкровенням для світу: вона показала, що є народ, який ставить правду вище за страх, свободу — вище за комфорт, гідність — вище за фізичне виживання, а духовність — вище за страх смерті.

Як сказано в Євангелії:

- *«Ніхто більшої любові не має над ту, як хто душу свою покладає за друзів своїх» (Ів. 15:13) [6].*

Ці слова — живий образ українських воїнів, волонтерів, капеланів і громадян, які несуть на своїх плечах тягар свободи, захищають не лише Україну, а й саму ідею людської гідності та цінності життя у XXI столітті.

Україна стала духовним судом над світом, бо її страждання оголили прірву між цивілізацією і варварством, між людяністю й цинізмом, між гідністю та продажністю.

Україна продемонструвала світові, що справжній центр цивілізації — не в багатстві, не в технологіях, не в силі армій, а в серці народу, який здатен до жертвовної любові. Саме тому український вимір війни — це не лише військовий подвиг, а морально-духовне викриття деградації світових еліт, які виявилися безсилим перед лицем очевидного зла.

Ба більше, український подвиг оголює кризу сучасної «цивілізованості», яка дедалі більше стає декоративною.

- Світ, який пишається «прогресом», але боїться правди;
- світ, який говорить про права людини, але заплющує очі на злочини;
- світ, який має армії, дипломатів і інституції, але не має сміливості;

— такий світ втрачає право називати себе цивілізацією.

І тому українська жертва — це не тільки боротьба за незалежність України, а також боротьба за відновлення морального й духовного сенсу людської цивілізації.

Продажна дипломатія і криза міжнародних інституцій

Міжнародна дипломатія, яка мала б бути інструментом миру, справедливості, верховенства міжнародного права і захисту невинних, дедалі частіше перетворюється на ринок страхів, вигод і політичних торгів. Там, де мала би звучати мова правди й принципів, звучить мова обережності, подвійних стандартів і прихованих інтересів.

Світові структури, створені після Другої світової війни як гаранті безпеки й міжнародного правопорядку — ООН, ОБСЄ, Рада Європи та інші — опинилися у стані системної неспроможності. Вони здебільшого виявилися нездатними вийти за межі декларацій і «висловлення занепокоєння», коли агресори руйнують держави, знищують міста й убивають мирне населення.

Коли агресор і жертва отримують однакове право на мікрофон;

- коли знищення міст називають «ескалацією конфлікту»;
- коли геноцид цілої нації представляють як «гуманітарну кризу»;
- коли міжнародні інституції бояться «роздратувати» військового злочинця — дипломатія перестає бути інструментом миру та правди і стає співучасником злочину.

Байдужість, страх, енергетична чи фінансова залежність, прагнення зберегти економічні вигоди стали новою валютою світової політики. Держави бояться не війни — вони бояться правди про власну слабкість, малодушність і співучасть.

Це і є криза цивілізаційного лицемірства, коли боягузтво називають «реалізмом», байдужість — «нейтралітетом», а зраду — «миротворчістю».

Сьогоднішні війни XXI століття показують спільний корінь: деградацію еліт, які ставлять владу, збагачення й імперські амбіції вище за людське життя.

У цьому сенсі російсько-українська війна стала найяскравішим дзеркалом глобальної дипломатичної кризи, бо оголила слабкість навіть тих держав і інституцій, які вважали себе хранителями світового правопорядку.

Сучасні наукові дослідження прямо вказують: багатосторонній світовий порядок, створений після 1945 року, втратив здатність виконувати свою функцію — стримувати агресорів, запобігати війнам, забезпечувати безпеку, захищати права людини. Йдеться про системний розпад багатосторонності, відому як «криза міжнародного порядку» або криза глобального управління [7].

Міжнародні інституції виявилися беззубими, коли потрібно було зупинити російську агресію проти України; вони виявилися безсилими в Сирії, Ємені, Ізраїль–Палестині та інших конфліктах; вони виявилися нездатними покарати воєнних злочинців, захистити жертв і притягнути агресорів до відповідальності.

Усе це — не випадковість, а наслідок деградації дипломатичних, політичних і церковних еліт, які втратили моральний стрижень, перестали служити істині та справедливості й перетворили дипломатію на інструмент торгу, а не на інструмент миру.

Глобальна деградація еліт: псевдоеліта без духовного стрижня

Війна проти України лише остаточно оголила процес, який розгортався десятиліттями: глобальну деградацію політичних, фінансових, медійних і значною мірою інтелектуальних еліт, що втратили духовний стрижень та відповідальність перед своїми народами і людською цивілізацією.

У багатьох країнах світу ці еліти живуть у паралельній реальності — ізольованій від болю простих людей, від історичної пам'яті, від істини й від морального обов'язку.

- Там, де мала би звучати мова служіння, звучить мова вигоди;
- там, де мала би бути мудрість, діє маніпуляція;
- там, де мала би бути відповідальність, панує цинізм.

Як не прикро, але:

- Жадоба збагачення стала сурогатом честі.
- Цинізм — ознакою «зрілості».
- Брехня — нормою політичного дискурсу.
- Масова маніпуляція — повсякденною технологією управління.

- Влада без служіння — стандартом поведінки.

Такі псевдоеліти легко прогнозувати:

- вони діють за однією і тією ж схемою — страх, тиск, приниження, контроль, торг, вигода.

Але «сила», побудована на таких засадах, — лише маска духовної слабкості.

Історія не раз демонструвала: диктатори, популісти і псевдодемократи руйнують не лише народи, якими правлять, а й самих себе, залишаючи по собі руїни, геноцид, поразки й національну ганьбу.

Ілюзія «успішності» без моралі й духовності — це ілюзія перед катастрофою.

Професіоналізм без етики перетворюється на холодно розраховане зло.

Держава, у якій цинічна псевдоеліта стає нормою, неминуче опиняється на межі історичного колапсу — незалежно від економічної потужності чи військових можливостей.

Не випадково ще тисячоліття тому пророк Давид сказав:

- *«Вони зіпсулись, огидні стали в учинках; немає нікого, хто робив би добро» (Пс. 13:1.) [8].*

Ця біблійна істина, актуальна у всі епохи, сьогодні виявляється особливо промовистою, коли еліти — у різних країнах і різних політичних системах — відмовляються від істини, забувають про совість і ставлять себе над законом.

Псевдоеліти діють за логікою страху, приниження, експлуатації та наживи. Вони відокремлюють себе від людей, руйнують інституції, знецінюють право, нищать культуру й використовують релігію як політичний інструмент. Це — шлях не сили, а духовної деградації, замаскованої під владу.

Україна теж відчула на собі дію цієї загальносвітової небезпеки.

За роки незалежності частина українських еліт повторила ті самі моделі корупції, безвідповідальності, деградації та відвертого запродавства, що характерні для інших країн. Але водночас — український народ став антитезою світової деградації, продемонструвавши силу духу, жертвовність і вірність правді, якої так бракує сучасному світові.

Саме тому глобальна криза еліт — це не просто політична чи економічна проблема. Це —

- криза духу;
- криза морального стрижня;
- криза духовної відповідальності;

яка ставить під загрозу майбутнє людської цивілізації.

Церковна деградація: між покликанням і маркетингом

Криза сучасного світу — це не лише політична чи дипломатична криза. Це також криза релігійного середовища, яке мало б бути моральним і духовним фундаментом суспільства. Війна проти України оголила ще один болючий вимір — деградацію значної частини релігійних еліт, що втратили покликання свідчити істину та стати голосом Бога серед людей.

Московський патріархат фактично перетворився на ідеологічно-релігійний штаб Російської імперії. Благословення війни, освячення зброї, виправдання агресії богословською риторикою, проповіді ненависті під виглядом «захисту православ'я» — усе це є не християнством, а духовним викривленням, що межує з сакралізованим злочином.

У цьому сенсі Російська Православна Церква та її структурні підрозділи у світі — включно з так званою «УПЦ МП» в Україні — стали духовно-ідеологічним компонентом російської імперської війни [9].

Ватикан у низці ключових моментів щодо України продемонстрував небезпечну тенденцію дипломатичного балансування між жертвою й агресором.

Там, де Церква мала б пророчо назвати зло злом, частина Ватиканської дипломатії обрала морально порожню нейтралітетність, фактично дистанціюючись від істини під приводом «діалогу» чи «посередництва» [10].

Це показало глибоку слабкість церковної дипломатії, коли замість голосу правди звучить голос дипломатичного тактизму.

У протестантському середовищі, особливо у США, теж виникла тривожна тенденція:

- частина рухів перетворила віру на інструмент політичного впливу, прив'язавши духовність до партійних стратегій. Там, де «благословляють» політика за його партійність, а не за служіння добру й справедливості, віра втрачає пророчий сенс і перетворюється на ідеологічний сервіс, далекий від Євангельської істини [11].

Український релігійний вимір також не є вільним від цих проблем. Частина духовенства різних конфесій не витримала випробування війною:

- хтось мовчав, коли треба було говорити;
- хтось шукав вигоди, впливу чи піару;
- хтось намагався «сидіти на двох стільцях», прикриваючись канонічністю чи традиціями;
- хтось вдавав нейтралітет там, де нейтралітет є зрадою правди.

Це — не просто криза церковних інституцій. Це криза віри як моральної реальності, коли форма витісняє зміст, а церковність замінює собою християнство.

На цьому тлі особливо виразно постає **Православна Церква України (ПЦУ)**. З перших днів війни ПЦУ:

- безкомпромісно стала на бік свого народу;
- не піддалася на шантаж, тиск чи маніпуляції агресора;
- говорила правду вголос, коли інші говорили обережно або мовчали;
- несла духовний, моральний і пастирський тягар війни, підтримуючи воїнів, капеланів, волонтерів, поранених та родини загиблих;
- зберегла пророчий голос, який сьогодні є рідкістю у світовому християнстві.

Йдеться не про ідеалізацію, а про фундаментальний факт:

- Православна Церква України обрала сторону правди, життя й гідності.

І саме тому ПЦУ стала силою духовного опору, а не частиною системи деградації.

Бо Церква або називає зло злом, або стає його співучасником — незалежно від титулів, статусу чи історичних заслуг.

Бо, як сказав Ісус Христос:

- *«По їхніх плодах пізнаєте їх» (Мт. 7:16) [12].*

Український вимір: нація між зовнішньою агресією та внутрішніми спокусами

Україна Український вимір: нація між зовнішньою агресією та внутрішніми спокусами

Україна сьогодні є не лише жертвою зовнішньої агресії, а й простором глибокого внутрішнього морального та духовного випробування. Ми боремося не тільки з імперією зовні, а й з «імперією всередині себе» — комуністично-радянською спадщиною, звичкою терпіти зло, толерувати безвідповідальність, миритися з корупцією й оцінювати хитрість вище за гідність.

Українська політика нерідко відтворює ті самі моделі популізму, цинізму й безкарності, проти яких український народ і українські воїни борються на фронті. Частина так званих еліт більше зайнята перерозподілом владних ресурсів, збагаченням і внутрішніми війнами, ніж побудовою справедливої держави й утвердженням верховенства права. Це створює реальну небезпеку: перемігши зовнішнього ворога, можна програти внутрішньому моральному розкладанню.

Тому завдання України — не лише вистояти фізично.

Ми повинні очиститися морально й духовно, щоб не стати віддзеркаленням того, з чим боремося на російсько-українській війні. Без внутрішнього оновлення будь-яка зовнішня перемога буде неповною.

Справжня перемога — це становлення держави, у якій гідність, правда, культура, законність і верховенство права є нормою, а не винятком.

Саме тому наша перемога має два виміри:

- зовнішній — військовий,
- внутрішній — моральний і духовний.

Людство перед прірвою: можливі сценарії майбутнього

Сучасний світ стоїть перед вибором, який більше не можна відкладати. Якщо російсько-українська війна не відкриє очі на справжню природу зла й на масштаб моральної деградації еліт, то нова світова війна — не гібридна, а відкрита — може стати питанням дуже близького часу.

- Світ, який боїться назвати злочин злочином, приречений повторювати зло.
- Світ, який боїться правди більше, ніж війни, поступово втрачає право на майбутнє.
- Світ, у якому вигода остаточно витісняє совість, не може довго існувати навіть за наявності найсучасніших технологій.

Як писав Іван Франко:

- *«Лиш в правді — поступ!» [13].*

Глобальне самознищення може настати не лише від ядерної зброї, а від внутрішнього духовного банкрутства. Там, де руйнується моральна ієрархія — правда над вигодою, служіння над владою, гідність над страхом — там руйнуються держави й цивілізації.

Шлях виходу: культура, гідність і духовний інтелект

Вихід із цієї кризи неможливий лише економічними чи політичними реформами. Він починається з внутрішнього оновлення людини та переосмислення самого поняття еліти.

- Еліта — це не ті, хто володіє владою, а ті, хто служить.
- Мати владу — означає не користуватися нею, а відповідати — перед Богом, народом і власною совістю.
- Мати освіту — означає не лише знати, а й розуміти моральні наслідки знання.
- Освіта без моралі й духовності породжує цинізм.
- Культура без істини — фарисейство.
- Влада без служіння — злочин.
- Віра без любові й правди — обман.

Тому потрібно відновити:

- етичний сенс політики як відповідальності, а не торгу;
- справжнє верховенство права як служіння справедливості, а не інтересам сильних;
- духовний зміст Церкви як свідчення істини, а не інституту впливу;
- культуру як простір формування вільної, гідної та мислячої особистості.

Лише там, де буде відновлено єдність розуму і совісті, права й справедливості, віри й любові, можливе справжнє відродження нації та цивілізації.

І головне:

- еліта будь-якого рівня має повернутися до свого єдиного сенсу — служіння, який благословляється Богом.

Висновок: урок для світу і відповідальність еліт

Світ увійшов у XXI століття з небезпечною ілюзією — що прогрес, технології й економічне зростання можуть замінити моральність, духовність і відповідальність. Проте саме деградація еліт — політичних, економічних, дипломатичних, медійних і релігійних — стала головною загрозою сучасної цивілізації.

Еліти, які мають вести народи, дедалі частіше стають джерелом криз:

- корупції, маніпуляцій, релігійного зловживання, інформаційного зомбування, культу сили, ідеологічної сліпоти й моральної байдужості.

Там, де еліти відриваються від правди і служіння, починається духовне банкрутство держави, а згодом — і всього міжнародного порядку.

Український досвід у війні проти російської агресії став дзеркалом, у якому видно не лише нас, а весь світ.

Адже російсько-українська війна виявила:

- хто здатен назвати зло злом, а хто — торгує правдою;
- хто захищає життя, а хто виправдовує насильство «інтересами»;
- хто має моральний стрижень, а хто давно його втратив;
- хто служить своєму народу, а хто служить власній вигоді.

Україна не є єдиним фокусом цієї статті, але стала найяскравішим прикладом того, що світ переживає кризу лідерства, кризу цінностей і кризу моралі.

Тому урок України — це не лише урок про війну, це урок про те, що деградація еліт у будь-якій країні веде до руйнації всього міжнародного порядку та несе загрозу самому життю людей.

Поряд із викликами російсько-української війни світ живе з іншою, не менш небезпечною реальністю: глобальна деградація еліт перетворюється на основу нових війн, нових криз і нових трагедій. Це криза, що зводиться до втрати морального орієнтиру, знецінення людського життя та саморуйнування політичного, економічного й духовного проводу людства. Ці загрози існують паралельно — і одна без іншої не зникне. А тому сьогодні ми маємо боротися не лише за кордони держав, а й за кордони людської моралі та цивілізаційної гідності.

Поряд із усім сказаним слід чесно пам'ятати ще одну незмінну істину: який рівень розвитку нації — такий рівень і її еліт. Еліта не виникає у порожнечі й не з'являється випадково. Вона є відображенням народу — його культури й освіти,

його духовності й моральності, його політичної зрілості й правової свідомості. Тому перша й найважливіша відповідальність за формування, становлення й утвердження еліт — лежить не лише на окремих особах, а на самій нації, на народі. Бо який народ у своїй сутності, у своєму характері та цінностях — така й еліта постає над ним, з усіма її чеснотами й вадами.

І коли ми бачимо кризу еліт — політичних, духовних, інтелектуальних — нам потрібно мати мужність запитати самих себе:

- а чи не є ця криза наслідком нашої власної байдужості, недоосвіченості, інфантильності, страху, продажності, зради, бездуховності та падіння моральності?

Адже еліта — це лише збільшене дзеркало народу.

І якщо ми хочемо мати еліту, гідну служіння та гідне і щасливе буття, — маємо самі ставати нацією, гідної правди та істини.

Бо як сказано у святому Євангелії:

- *«...якою міркою міряєте — такою й вам відміряють» (Мт, 7:2) [14].*

Та це — тема окремої, ще глибшої доповіді.

Список джерел

1. Біблія. Ісаї 5:20.
URL: <https://www.bibliatodo.com/en/bible/umt/isa-5-20> (дата доступу: 27.11.2025)
2. Transparency International. Corruption Perceptions Index 2023–2024. URL: <https://transparency.org> (дата доступу: 27.11.2025).
3. Франко, І. Я. (1883). Vivere memento! (поетичний текст).
URL: <https://osvita.ua/school/literature/f/76504/> (дата доступу: 27.11.2025)
4. Франко, Іван Якович. Цитатник: Рефлексії та сентенції. Онлайн-версія думок і афоризмів Франка, зокрема про моральну потребу людини.
URL: <https://frankolive.wordpress.com/franko/цитатник/рефлексії-та-сентенції/>
(дата доступу: 27.11.2025)
5. Тарас Григорович Шевченко, Кавказ.
URL:
<https://uk.wikisource.org/wiki/%D0%9A%D0%BE%D0%B1%D0%B7%D0%B0%>

D1%80%D1%8C_(1876)/%D0%A2%D0%BE%D0%BC_2/%D0%9A%D0%B0%D0%B2%D0%BA%D0%B0%D0%B7 (дата доступу: 27.11.2025)

6. Біблія. Євангеліє від Івана 15:13.

URL:

<https://www.biblegateway.com/passage/?search=Від+Івана+15:13&version=UKR>

(дата доступу: 27.11.2025)

7. Аналіз ефективності міжнародних організацій у вирішенні сучасних викликів — висновок: існуючі механізми недостатні для ефективної реакції на глобальні проблеми.

URL: <https://www.democracywithoutborders.org/27551/study-international-institutions-insufficient-to-deal-with-global-issues/> (дата доступу:

27.11.2025)

8. Біблія. Псалом 13:1 (переклад Івана Огієнка).

URL:

[https://uk.wikisource.org/wiki/Біблія_\(Огієнко\)/Книги_Старого_Заповіту/Книга_Псалмів/13_\(14\)](https://uk.wikisource.org/wiki/Біблія_(Огієнко)/Книги_Старого_Заповіту/Книга_Псалмів/13_(14)) (дата доступу: 27.11.2025)

9. Резолюція міжнародного наукового круглого столу «Єретична й антихристиянська суть “русского міра” – як загроза цивілізаційного розвитку людства». Карпатський університет імені Августина Волошина.

URL: <https://kau.com.ua/60953/>

(дата доступу: 27.11.2025).

10. Catholic Kostiuk O. The Vatican’s position on the Russian-Ukrainian war.

Multiversum. Філософський альманах.

URL: <https://multiversum.com.ua/index.php/journal/article/view/558>

(дата доступу: 27.11.2025).

11. Religion News Service (RNS). Why are American evangelicals not backing their counterparts in Ukraine? URL: <https://religionnews.com/2025/02/20/why-are-american-evangelicals-not-backing-their-counterparts-in-ukraine/> (дата

доступу: 27.11.2025).

доступу: 27.11.2025).

12. Біблія. Євангеліє від Матвія 7:16.

URL: <https://www.bible.com/uk/bible/186/MAT.7.16.UBIO> (дата доступу:

27.11.2025).

13. Франко Іван Якович. Що таке поступ? (1917).

URL: <https://diasporiana.org.ua/ideologiya/12272-franko-i-shho-take-postup/>

(дата доступу: 27.11.2025).

14.Біблія. Євангеліє від Матвія 7:2.

URL: <https://www.bible.com/uk/bible/186/MAT.7.2.UBIO> (дата доступу: 27.11.2025).